

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	9
Capitolul I	
CONȚINUTUL NORMATIV DE BAZĂ A VIOLENȚEI ÎN FAMILIE	11
1.1. Obiectul violenței în familie.....	11
1.2. Latura obiectivă a violenței în familie	35
1.3. Latura subiectivă a violenței în familie.....	80
1.4. Subiectul violenței în familie	91
Capitolul II	
FORME AGRAVANTE ALE VIOLENȚEI ÎN FAMILIE	107
2.1 Analiza semnelor obiective și subiective ale violenței în familie, prevăzute în varianta agravantă de la alin (2) art. 201 ¹ CP RM.....	107
2.2. Analiza semnelor obiective și subiective ale violenței în familie prevăzute în variantele-tip de la alin. (3) și (4) art. 201 ¹ CP RM	111
Capitolul III	
STUDIUL DE DREPT PENAL COMPARAT AL VIOLENȚEI ÎN FAMILIE	135
BIBLIOGRAFIE.....	175

INTRODUCERE

Gama largă de probleme pe care le suscită analiza literaturii străine în materia violenței în familie ne conduce la concluzia conform căreia vectorul apărării valorilor sociale pe cale juridico-penală se îndreaptă spre direcție feministă. Totodată, considerăm că crearea de privilegii sau restricții juridice în funcție de sexul victimei ar constitui o încălcare a principiului egalității încorporat în art. 16 al Constituției Republicii Moldova.

Hotărârile CtEDO împotriva Republicii Moldova (Cauza Mudric versus Republica Moldova. Hotărârea CtEDO din 16 iulie 2013, definitivă la 16 octombrie 2013 – Strasbourg. Cererea nr. 74839/10; Cauza Eremia versus Republica Moldova. Hotărârea CtEDO din 28 mai 2013, definitivă la 28 august 2013 – Strasbourg. Cererea nr. 3564/11; Cauza T.M. și C.M. versus Republica Moldova. Hotărârea CtEDO din 28 ianuarie 2014, definitivă la 28 aprilie 2014 – Strasbourg. Cererea nr. 26608/11) au constituit de asemenea un suport considerabil în cercetarea violenței în familie sub aspect juridico-penal. Am sesizat că în toate cazurile, autoritățile, aparent, au fost incapabile să ofere vreun fel de protecție în lipsa unei cereri oficiale din partea reclamantilor, chiar dacă aveau cunoștință despre acțiunile de maltratare fizică.

Astfel, scopul lucrării constă în elaborarea concepției științifico-practice privind răspunderea penală pentru violență în familie, faptă prejudiciabilă incriminată la art. 201¹ CP RM, în accepția aspectelor *de lege lata* și *de lege ferenda*.

Obiectivele studiului se rezumă la stabilirea conținutului juridic al infracțiunilor prevăzute la art. 201¹ CP RM; determinarea conținutului faptei prejudiciabile din cadrul infracțiunilor prevăzute la art. 201¹ CP RM; sintetizarea asemănarilor și deosebirilor dintre infracțiunile prevăzute la art. 201¹ CP RM și faptele conexe penale sau extrapenale etc.

Semnificația teoretică a lucrării: definirea bazelor conceptuale ale studiului științific de drept penal privind răspunderea pentru faptele infracționale de violență în familie prevăzute la art. 201¹ CP RM, precum și identificarea unor perspective asupra cadrului științific vizând limitele și condițiile răspunderii penale pentru faptele infracționale prevăzute la art. 201¹ CP RM.

Valoarea aplicativă a studiului efectuat a permis constatarea unor deficiențe ce marchează prevederile art. 201¹ CP RM, acestea împiedicând aplicarea și interpretarea corectă a reglementărilor în cauză. Pentru a înlătura aceste neajunsuri, comunității științifice îi sunt înaintate concluzii și recomandări menite să contribuie la perfecționarea cadrului normativ.

Capitolul I

CONȚINUTUL NORMATIV DE BAZĂ A VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

1.1. Obiectul violenței în familie

Scopul principal urmărit în această secțiune constă în identificarea și analiza obiectului juridic special al infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 201¹ CP RM, fundamentarea, cercetarea sub toate aspectele a noțiunii de victimă în cazurile de violență în familie, la finele căruia vom propune unele recomandări de îmbunătățire a doctrinei, legislației și a procesului de aplicare a normei juridico-penale privind violența în familie în practica judiciară.

Prin urmare, am reușit să fundamentăm un concept clar, bine determinat și în corespundere cu tendințele doctrinare și legislative de ultimă oră referitor la obiectul de atentare în varianta-tip prevăzută la alin. (1) art. 201¹ CP RM și să instaurăm conceptul de victimă a violenței în familie, luând în considerare prevederile legislației naționale extrapenale, ale actelor internaționale și practica judiciară în domeniu. Au fost aduse critici elocvente pe marginea unor cauze penale în materie care ne-au permis să formulăm și anumite reguli de calificare în funcție de statutul victimei faptelor infracționale violente comise în familie.

Prin această normă, legiuitorul a urmărit să apere persoana, să o pună la adăpost de suferințele fizice și psihice care pot fi cauzate membrului de familie prin actele de violență săvârșite împotriva acestuia de alt membru al familiei.

Pentru îndeplinirea obiectivului de interes național „ocrotirea relațiilor de familie”, statul acționează pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, cu trimitere la dispozițiile din Codul penal. Pe lângă actele violente propriu-zise și abuzuri, violența în familie presupune tratamentul inuman și degradant, neglijența familială, inclusiv abandonul, neacordarea sprijinului material, moral și altele. Activitatea autorităților abilitate să intervină în cazuri de violență în familie se bazează pe principiul recunoașterii și respectării drepturilor victimelor violenței în

familie și pe conștientizarea faptului că violența în familie este o încălcare gravă a drepturilor omului, inclusiv: a dreptului la viață; a dreptului la sănătate fizică și mintală realizabilă la cel mai înalt standard; a dreptului de a nu fi supus torturii sau tratamentului crud, inuman și degradant sau pedepselor; a dreptului la libertate și siguranță; a dreptului la egalitate în fața legii; a dreptului la viață privată și de familie; a dreptului de a nu fi discriminat; a dreptului la tratament egal; a dreptului la un remediu juridic eficient.

Protecția familiei împotriva oricăror fapte care pot leza existența acesteia a devenit una dintre prioritățile ce au determinat necesitatea apărării ordinii sociale. Actele de violență săvârșite între membrii aceleiași familii, pe lângă lezarea integrității corporale sau a sănătății acestora, pot afecta grav însăși existența familiei, determinând frecvent destrămarea ei. Efectele profund dăunătoare ale violenței între membrii aceleiași familii, atât pentru ei, cât și pentru societate în ansamblul său, ca și recrudescența unor asemenea acte de violență au impus ca o necesitate de prim ordin prevenirea și combaterea violenței și prin mijloacele specifice legii penale.

Protecția victimelor violenței în familie trebuie realizată în primul rând sub auspiciul legii și corelată cu elementele celorlalte științe juridice. Elemente de noutate se regăsesc nu doar în legile adoptate, în prevederile procesuale, în măsurile procesuale, ci și în cele sociale și umanitare.

Luând în considerare că legiuitorul a evidențiat un capitol distinct consacrat protecției juridico-penale a familiei și minorilor, legislația autohtonă în vigoare a început se realizeze consecutiv scopurile și obiectivele politicii penale promovate de Stat în vederea protecției familiei și minorilor.

Determinarea la nivel legislativ a scopurilor și a principiilor politicii penale ale statului în privința familiei și minorilor are drept consecință stabilirea răspunderii juridice, inclusiv a celei penale, pentru încălcarea drepturilor și intereselor specifice familiei și minorilor. Vom consemna că interesele familiei și interesele minorilor în niciun caz nu sunt categorii identice. Așadar, analizând conținutul dispoziției de la alin. (1) art. 201¹ CP RM, constatăm că aceasta incriminează violența apărută între membrii familiei în cadrul unui conflict. Un astfel de conflict poate avea un caracter dublu:

- 1) între doi membri adulți ai familiei;
- 2) între un membru adult al familiei, pe de o parte, și un membru minor al familiei (un copil), pe de altă parte.

Infracțiunile contra familiei și minorilor reprezintă grupul de infracțiuni prevăzute în Capitolul VII din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova, fiind fapte socialmente periculoase, săvârșite cu intenție, care aduc atingere – în mod exclusiv sau principal – relațiilor sociale cu privire la conviețuirea în cadrul familiei și dezvoltarea minorului¹.

Din această definiție rezultă că *obiectul juridic generic* al infracțiunilor din grupul analizat îl constituie relațiile sociale cu privire la conviețuirea în cadrul familiei și la dezvoltarea minorului.

Problematica determinării corecte a obiectului juridic generic și, respectiv, a celui nemijlocit a generat mai multe opinii controversate în doctrina penală, reflectându-se în ultimă instanță și la nivel legislativ. Sistematizarea Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova s-a efectuat în baza obiectului generic al infracțiunii, constituind un criteriu unic și rațional de clasificare și, respectiv, de sistematizare a normelor juridico-penale.²

În literatura de specialitate juridică s-au format două accepții privind interesele familiei și minorilor, în calitate de *obiect juridic generic* al infracțiunilor contra familiei și minorilor:

- În conformitate cu prima accepție, în cadrul obiectului juridic generic al infracțiunilor contra familiei și minorilor, se acordă prioritate intereselor familiei. Prin urmare, interesele minorilor într-o astfel de abordare, de regulă, nu joacă un rol de sine stătător, fiind un fel de supliment, în special în cazurile în care minorul, din diferite motive, nu are familie;
- Potrivit celei de-a doua accepții, interesele familiei și interesele minorilor sunt protejate în egală măsură, în calitate de fundamentul familiei și interesele minorilor³.

Fiind absolut de acord cu cea de-a doua opinie, subliniem că nu în zadar legiuitorul vorbește despre interesele familiei și interesele minorilor în egală

¹ Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*: în 2 volume. Volumul I. – Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 995.

² Cernomoreț S., *Unele aspecte ale obiectului juridic al infracțiunii samavolnice*, în revista *Relații internaționale. Plus*, Numărul 8 (107) / 2009 / ISSN 1811-0770, p. 18.

³ Волошин В.М. *Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Ставрополь: Ставропольский государственный университет, 2002, с. 8.

măsură, iar un simplu calcul aritmetic ne conduce la concluzia că în majoritatea articolelor din Capitolul V al Părții Speciale a Codului penal, în calitate de victimă se recunoaște minorul, indiferent dacă el se află în familie sau nu.

Obiect juridic generic au infracțiunile prevăzute la următoarele articole din Codul penal: art. 201 (Incestul); art. 201¹ (Violența în familie); art. 204 (Divulgarea secretului adopției); art. 205 (Abuzul părinților și altor persoane la adopția copiilor); art. 206 (Traficul de copii); art. 207 (Scoaterea ilegală a copiilor din țară); art. 208 (Atragerea minorilor în activități infracționale sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale); art. 208¹ (Pornografia infantilă); art. 208² (Recurgerea la prostituția practică de un copil); art. 209 (Atragerea minorilor în consumul ilegal de droguri, medicamente și alte substanțe cu efect narcotic).

În acest context, autorii S. Brînza și V. Stati precizează: „*Reunirea, într-un singur capitol al legii penale, a incriminărilor privind infracțiunile contra familiei și a celor privind infracțiunile contra minorilor este explicată prin afinitatea și interconexiunea dintre aceste două valori sociale. Fiind o parte integrantă a sistemului social modern, familia apare și ca instrument pentru satisfacerea necesităților individuale multiforme ale persoanei, dar și ca fenomen social cu un impact direct asupra multiplelor procese din societate. Aceasta se exprimă prin faptul că familia evoluează în calitate de primă instituție de socializare a minorului, ea statuând procesul dezvoltării fizice, psihice, spirituale și intelectuale a personalității în devenire, contribuind la activizarea influențelor pozitive și neutralizând factorii extrinseci negativi. În aceste condiții, atingerea infracțională adusă familiei se repercutează inerent asupra educației minorului. Și viceversa, exercitarea unei influențe nefaste asupra procesului de formare a personalității minorului reprezintă conturnarea uneia dintre principalele funcții ale familiei*”⁴

Legiuitorul diferențiază răspunderea penală în funcție de prezența sau absența legăturii de familie între făptuitor și victimă și, respectiv, reglementează protecția intereselor familiei prin prisma securității acesteia și a dezvoltării benefice a minorilor.

În baza abordărilor de drept procesual, de drept material, precum și din perspectiva victimologiei, am formulat definiția noțiunii de **victimă a violenței în familie**, și anume: *o persoană fizică ce este legată cu făptuitorul prin relații de*

⁴ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*: în 2 volume. Volumul I. – Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 998.